

ยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน เพื่อการจัดการการศึกษา สู่ประชาคมอาเซียน

Development Strategies for Administrators in Basic Education Institutions for Education Management to ASEAN Community

กอบกิจ สิทธิธนกานต์*

Kopkit Sitthithanakarn*

* นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการจัดการการศึกษา วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

* Student, Doctor of Philosophy Program in Education Management, College of Education Sciences, Dhurakij Pundit University

* Email: kopkit55@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการจัดการการศึกษา และเพื่อเสนอยุทธศาสตร์ การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการจัดการการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน สำหรับสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา วิจัยใช้วิธีวิทยาแบบผสม ประชากร คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พื้นที่ใกล้เคียงกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม การวิเคราะห์ ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เทคนิคการสัมภาษณ์ เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT และ เทคนิคการสนทนากลุ่ม

สภาพการจัดการการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน เมื่อเปรียบเทียบกับต่างชาติ ปรากฏว่าเด็กไทย ยังต้องมีการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองอาเซียนและพลโลกอีกมาก ผู้บริหารสถานศึกษาขั้น พื้นฐานเป็นผู้มีอำนาจและหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย และตัดสินใจในระดับสถานศึกษา ผู้บริหารสถาน ศึกษาขั้นพื้นฐานยังคงให้ความสำคัญกับครูไม่มากเท่าที่ควร ทั้งนี้ เพื่อให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนสู่ ประชาคมอาเซียนได้อย่างมีสัมฤทธิ์ผล ขีดความสามารถและศักยภาพของครู ตลอดจนแนวทางการจัดการ เรียนการสอนเพื่อการพัฒนาผู้เรียน ยังคงต้องมีการดูแลต่อไป สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นองค์กรที่ มีอำนาจหน้าที่บริหารและจัดการการศึกษากับสถานศึกษาตามกฎหมายในระดับเขตพื้นที่การศึกษา เช่น แก้ไขปัญหาสถานศึกษาบางแห่งขาดแคลนอัตรากำลังครูที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทาง การทำหน้าที่ กำกับ นิเทศ และติดตามผลการดำเนินงาน เป็นต้น ปัจจุบันการทำหน้าที่ของเขตพื้นที่การศึกษา และ การเสริมสร้างขวัญ กำลังใจ การยกย่องให้เกียรติ ยังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร

ดังนั้น จึงสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการจัดการการศึกษา สู่ประชาคมอาเซียน ดังนี้ 1) ยุทธศาสตร์เชิงรุก ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 เร่งสร้างความตระหนักในความ สำคัญของการเป็นประชาคมอาเซียน ยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มขีดความสามารถและศักยภาพของครู ในการ พัฒนาผู้เรียนสู่ประชาคมอาเซียน

2) ยุทธศาสตร์เชิงป้องกัน ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาระบบการกำกับ นิเทศ และติดตามผลการดำเนิน งานเพื่อรองรับความเป็นประชาคมอาเซียน ยุทธศาสตร์ที่ 4 ยกย่อง เชิดชูเกียรติผู้มีผลงานเชิงประจักษ์

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์การพัฒนา ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการการศึกษา ประชาคมอาเซียน

Abstract

The objective of this research was to study of education management and propose development strategies for administrators in basic education institutions for education management to ASEAN community for educational service area.

A mixed methodology was used in this study. The population consists of the administrators in basic education institutions of the office of educational service area in Bangkok surrounding provinces and vicinity. The instruments used in research with questionnaire. The data were analyzed using mean and standard deviation. Using semi-structured interview, SWOT analysis techniques and Focus Group.

A study of education management to ASEAN community found that the Thai children also need to improve on features ASEAN citizens and citizens of the world a lot more. The administrators in basic education institutions were the authority responsible for policy formulation and decision-making in the school level. The administrators in basic education institutions gave

priority to basic education teachers in the teaching, not so much. Teachers have developed approaches to teaching and learning. The office of educational service area was an organization that had the authority to manage the school such as governance, supervision and monitoring. The office of educational service area did not function as they should.

Thus creating the development strategies for administrators in basic education institutions for education management to ASEAN community.

The research results were as follows:

1) Dissemination Strategies (SO) - Strategy 1: Accelerate awareness of importance in ASEAN community. Strategy 2: Increase capacity and potential of teachers to develop students to ASEAN community.

2) Preventive Strategies (ST) - Strategy 3: Develop monitoring, supervision and follow up system to check performance of the teachers and school administrators in preparation for ASEAN community. Strategy 4: Praise and honor persons whose performances are outstanding.

Keywords: Development Strategies, Administrators in Basic Education Institutions, Education Management, ASEAN Community

บทนำ

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พุทธศักราช 2555 – 2559 (2556, น.2) ระบุถึงการสร้างความเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศกับความร่วมมือระหว่างประเทศในภูมิภาคต่างๆ บนพื้นฐานของการพึ่งพาซึ่งกันและกัน และมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก สร้างปฏิสัมพันธ์ในความร่วมมือระหว่างประเทศอย่างสร้างสรรค์ เตรียมความพร้อมของประเทศไทยในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ในส่วนของการจัดการการศึกษา เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และครูผู้สอนควมสะดวกในการจัดการเรียนการสอน มีส่วนสำคัญที่จะเป็นพลังผลักดันและขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จ

กล่าวโดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นฟันเฟืองที่มีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปัจจุบันเป็นที่ทราบกันว่าคุณภาพการศึกษาของเด็กไทยยังไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร โดยเฉพาะการเตรียมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน แม้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้ดำริสรรสร้างโครงการต่างๆ ขึ้นมามากมายเพื่อพัฒนาการศึกษา โดยจัดอบรม สัมมนา เพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นระยะที่ผ่านมา แต่ผลการสอบ O-NET, NT. และอื่นๆ ยังคงต่ำกว่ามาตรฐานเรื่อยมา

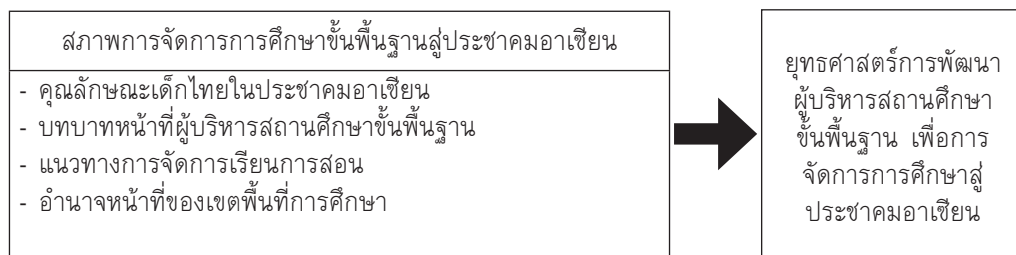
ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาสภาพการจัดการการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่ใกล้เคียงกรุงเทพมหานคร เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก แล้วสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการจัดการการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน สำหรับงานวิจัยนี้จึงเป็นงานที่ทำขึ้นเพื่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการจัดการการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน สำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประชาคมอาเซียน คุณลักษณะเด็กไทยในประชาคมอาเซียน บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แนวทางการจัดการเรียนการสอน อำนาจหน้าที่ของเขตพื้นที่การศึกษา และยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ออกแบบขั้นตอนการวิจัยเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแนวคิดจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ตอนที่ 2 การสำรวจสภาพการจัดการการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอน โดยตอนที่ 1 เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เพื่อศึกษาสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา ตอนที่ 2 เป็นแบบมาตราวัดประเมินค่า (Rating scale) เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน และตรวจสอบคุณภาพด้านความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำไปทดลอง (Try out) กับผู้บริหารสถานศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน จากนั้นจึงเก็บรวบรวมข้อมูลทางไปรษณีย์และจากการติดตามทวงถามจากผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สุ่มเป็นกลุ่มตัวอย่างจากประชากรที่เป็นผู้อำนวยการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่ใกล้เคียงกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 707 คน ได้จำนวน 254 คน ได้แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์กลับคืนมา จำนวน 229 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 90.16

ตอนที่ 3 การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการจัดการการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน

ตอนที่ 4 การตรวจสอบความเป็นไปได้ตามยุทธศาสตร์

ผู้วิจัยจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) และได้ปรับปรุงยุทธศาสตร์ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว

สรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการจัดการการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน ปรากฏดังนี้

การศึกษาสภาพการจัดการการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตอนที่ 1. ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 229 คน ส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน (ร้อยละ 58.10) เพศชาย (ร้อยละ 56.30) เพศหญิง (ร้อยละ 43.70) สถานภาพสมรส (ร้อยละ 75.10) มีอายุ 51 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 60.30) มีคุณวุฒิสูงสุดปริญญาโท (ร้อยละ 69.00) มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ (ร้อยละ 76.90) มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 21 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 25.40) โรงเรียนเปิดสอนระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 49.30) มัธยมศึกษา (ร้อยละ 30.10) พบว่าสภาพของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีประสบการณ์สูง มีสถานภาพที่มั่นคง มีความพร้อมและอยู่ในวิสัยที่จะได้รับการพัฒนา เพื่อที่จะนำไปสู่ความเป็นประชาคมอาเซียนได้อย่างสมบูรณ์ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพรศรี นิยมแก้ว (2552, น.245) ที่สรุปว่า ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 4 ด้านหลัก ได้แก่ คุณลักษณะ สมรรถนะ ความเป็นผู้นำทางวิชาการ และผลการปฏิบัติงาน นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญและความจำเป็นทุกด้านในระดับมากที่สุด และมีการปฏิบัติงานจริงในระดับมาก เมื่อเรียงลำดับความสำคัญ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญและความจำเป็นเกี่ยวกับคุณลักษณะ เป็นลำดับแรก รองลงมาคือสมรรถนะ ความเป็นผู้นำทางวิชาการและผลการปฏิบัติงานตามลำดับ ซึ่งเห็นว่าองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ส่งผลต่อความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบัน

ตอนที่ 2. สภาพการจัดการการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้ง 4 ด้าน ในภาพรวม อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 3.63) ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยในภาพรวม โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า องค์ประกอบงานวิชาการอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 3.70) องค์ประกอบงานบริหารงานบุคคล อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 3.52) องค์ประกอบงานบริหารแผนงานและงบประมาณ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 3.71) และ องค์ประกอบงานบริหารงานทั่วไป อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 3.55)

องค์ประกอบงานบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงมีสภาพการจัดการการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนที่ควรได้รับการพัฒนามากที่สุด เพราะได้ค่าเฉลี่ยในภาพรวมน้อยกว่าด้านอื่น นอกจากนี้ เด็กไทยยังต้องมีการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองอาเซียนและพลโลกอีกมาก ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้มีอำนาจและหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย และตัดสินใจในระดับสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยังคงให้ความสำคัญกับครูไม่มากเท่าที่ควร ทั้งนี้ เพื่อให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนสู่ประชาคมอาเซียนได้อย่างมีสัมฤทธิ์ผลขีดความสามารถและศักยภาพของครูตลอดจน แนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อการพัฒนาผู้เรียนยังคงต้องมีการดูแลต่อไป สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาเป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่บริหารและจัดการการศึกษากับสถานศึกษาตามกฎหมายในระดับ เขตพื้นที่การศึกษา เช่น แก้ไขปัญหาสถานศึกษาบางแห่งขาดแคลนอัตรากำลังครูที่มีความรู้ความสามารถ เฉพาะทาง การทำหน้าที่กำกับ นิเทศ และติดตามผลการดำเนินงาน เป็นต้น ปัจจุบันการทำหน้าที่ของ เขตพื้นที่การศึกษา และการเสริมสร้างขวัญ กำลังใจ การยกย่องให้เกียรติ ยังไม่บรรลุผลเท่าที่ควรจะเป็น

ยุทธศาสตร์จาก SWOT ปรากฏผลดังนี้

จุดแข็ง (S) ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีประสบการณ์สูง มีสถานภาพที่มั่นคง มีความพร้อม ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีอำนาจและหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและตัดสินใจในระดับ สถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญทำให้การดำเนินงานของสถานศึกษามีประสิทธิภาพ เขต พื้นที่การศึกษาเป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่บริหารและจัดการการศึกษากับสถานศึกษา ตามกฎหมายใน ระดับเขตพื้นที่การศึกษา องค์ประกอบงานบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นจุด แข็งเช่นเดียวกับด้านอื่น แต่มีสภาพที่ควรได้รับการพัฒนามากกว่าด้านอื่น

จุดอ่อน (W) ได้แก่ การกำหนดมาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีความรู้และ สมรรถนะหลายด้าน แต่ไม่เน้นเจาะจงไปสู่ภารกิจด้านวิชาการซึ่งเป็นหัวใจสำคัญ ผู้บริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานมีความต้องการพัฒนาความสามารถและความถนัดแตกต่างกัน ทำให้การพัฒนาและความเอาใจ ใส่ไม่เสริมกัน สถานศึกษาขั้นพื้นฐานขาดแคลนอัตรากำลังครู บางแห่งขาดแคลนอัตรากำลังครูที่มีความรู้ ความสามารถเฉพาะทาง เช่น ครูสาขาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ คอมพิวเตอร์ ทำให้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนด

โอกาส (O) ได้แก่ นโยบายของรัฐบาล การส่งเสริมบทบาทและการใช้โอกาสในประชาคม อาเซียน แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552 - 2559) นโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวง ศึกษาธิการ การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ยุทธศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการ สพฐ. กำหนด คุณลักษณะเยาวชนไทยในประชาคมอาเซียน แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณแต่ละระดับหน่วยงาน กำหนดโครงการเกี่ยวกับการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน

อุปสรรค (T) ได้แก่ การเมืองขาดเสถียรภาพ รัฐบาลและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ไม่สามารถบริหารได้ครบวาระตามนโยบายที่กำหนดทำให้การศึกษาขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่วนกลางยังไม่ได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้แต่ละสถานศึกษาและ สพท. ดำเนินงานได้เองอย่างเต็มที่ แม้จะ มีกฎหมายให้กระจายอำนาจ ทำให้สถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษายังไม่ได้ทำหน้าที่และบทบาทของตัวเองอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนกลางได้กำหนดคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่ส่วนกลางกำหนด ตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติและมาตรฐานการประเมินภายนอกซึ่งแม้จะมีหลายระดับ แต่ยังไม่ สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและความต้องการของท้องถิ่น ดังนั้นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและ สพท. จึงยังถูกจำกัดในบทบาทและหน้าที่ สภาพการณ์ทางเศรษฐกิจทำให้ผู้ประกอบการร่วมกิจกรรม ทางศึกษาน้อย เพราะต้องการเลี้ยงชีพ ทำให้ขาดการเอาใจใส่ต่อสถานศึกษาเท่าที่ควร

ยุทธศาสตร์ที่พัฒนาได้ มีดังนี้

ยุทธศาสตร์เชิงรุก ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 เร่งสร้างความตระหนักในความสำคัญของการเป็นประชาคมอาเซียน ยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มขีดความสามารถและศักยภาพของครูในการพัฒนาผู้เรียนสู่ประชาคมอาเซียน

ยุทธศาสตร์เชิงป้องกัน ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาระบบการกำกับ นิเทศ และติดตามผลการดำเนินงานเพื่อรองรับความเป็นประชาคมอาเซียน ยุทธศาสตร์ที่ 4 ยกย่อง เชิดชูเกียรติผู้มีผลงานเชิงประจักษ์

นิเชต สุนทรพิทักษ์ (2539, น.4) กล่าวถึง ผู้บริหารสถานศึกษาว่าเป็นหัวหน้าหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบในการสร้างคุณภาพที่ดีที่สุดและเหมาะสมที่สุดแก่ผู้เรียน เท่าที่ฟังจะกระทำได้ ด้วยการปรับทีมงานในสถานศึกษาให้เป็นทีมงานที่แข็งแกร่งมีสมรรถภาพ มีจิตใจพร้อมที่จะบุกเบิก สร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ และแก้ปัญหาโดยให้แต่ละคนรับบทบาทหน้าที่ของตน และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ เพื่อให้งานที่ปฏิบัติมีชีวิต มีจุดหมาย มีความสำเร็จที่ดี เพื่อการหล่อเลี้ยงให้มีความกล้าใจ เกิดขวัญในการปฏิบัติงาน ส่วนตัวของผู้บริหารเองนั้นก็ต้องสร้างคุณภาพความดี มีความจริงใจต่อครูผู้ร่วมงาน มีภาวะผู้นำที่ดี ทুমชีวิตให้กับงาน พาทีมงานทั้งปวง ให้ปฏิบัติในบทบาทหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดี และดีที่สุดในแต่ละบทบาท ส่วนสภาพแวดล้อมภายนอกเพื่อการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขึ้นพื้นฐานพบว่า มีโอกาสและอุปสรรคตามแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) ยุทธศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการ แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 ของกระทรวงศึกษาธิการ (ฉบับปรับปรุงตามที่ได้รับงบประมาณจัดสรร) โดยเฉพาะนโยบายของรัฐบาล (พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี) นโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (พลเรือเอก ณรงค์ พิพัฒนาศัย) เป็นต้น (แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 ของกระทรวงศึกษาธิการ (ฉบับปรับปรุงตามที่ได้รับงบประมาณจัดสรร), 2557, น.1-88) สำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในบริบทที่ต่างกัน ทำให้ประสิทธิภาพในการสนองนโยบาย แผนการศึกษา ยุทธศาสตร์ชาติ ต้องพัฒนาและยกระดับขึ้นต่อไป

ยุทธศาสตร์ที่ 1 เร่งสร้างความตระหนักในความสำคัญของการเป็นประชาคมอาเซียน

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษาได้กำหนดเกี่ยวกับการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง กำหนดให้มีการพัฒนาเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าใหม่ และให้มีการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาประจำการอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการเร่งสร้างความตระหนักแก่ผู้บริหารสถานศึกษาให้เห็นถึงความสำคัญของการเป็นประชาคมอาเซียน จึงถือเป็นการกิจที่สำคัญยิ่งของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สอดรับกับผลจากการศึกษาสภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดแข็ง (Strengths) และสภาพแวดล้อมนอกที่เป็นโอกาส (Opportunities) : เร่งสร้างความตระหนักในความสำคัญของการเป็นประชาคมอาเซียนให้เกิดขึ้น เป็นยุทธศาสตร์ที่ 1

ยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มขีดความสามารถและศักยภาพของครูในการพัฒนาผู้เรียนสู่ประชาคมอาเซียน

ผู้นำองค์กรทุกระดับ มีหน้าที่ในการพัฒนาผู้ได้บังคับบัญชา ซึ่งถือเป็นการเพิ่มทุนทางปัญญา คน คือ ปัจจัยชี้ขาด เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่ายิ่ง บันดาลความสำเร็จหรือล้มเหลวในการบริหารราชการ และในการพัฒนาประเทศ จึงต้องพัฒนาคน กล่าวโดยเฉพาะครู บุคลากรทางการศึกษา ให้มีทั้งความรู้ ความสามารถ ศักยภาพ ทักษะ และทัศนคติในการพัฒนาผู้เรียนสู่ประชาคมอาเซียน ต้องให้เกิดการเรียนรู้ และนำไปสู่การปฏิบัติอย่างได้ผล สอดคล้องกับ วิรัตน์ จันทร์สุวรรณ (2547, น. 68) ที่ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ตามความคาดหวังของสังคม พบว่า ต้องมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ผู้บริหารที่ต้องการให้งานบรรลุผลสำเร็จ เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์กับบุคคลทั่วไปและมีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร ทำนองเดียวกับทองทิพา วิริยะพันธุ์ (2550, น. 3-5) กล่าวถึงคุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารมืออาชีพที่จำเป็น เช่น มีความโอปอ้อมอารี รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีความสามารถในการจูงใจผู้อื่น ทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่ผู้บังคับบัญชา ในลักษณะของการทำให้ดู

เป็นครูให้เห็น เพื่อให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม Yuki (2002, pp. 184-191) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้นำที่มีประสิทธิภาพไว้ 8 ประการ เช่น มีความสามารถในการจูงใจ (Power motivation) ผู้นำที่มีประสิทธิภาพต้องใช้ความสามารถและพลังจูงใจเพื่อคนอื่นและส่วนรวมมากกว่าที่จะทำเพื่อตนเอง มีความต้องการให้กลุ่มหรือองค์กรประสบผลสำเร็จโดยใช้การนำแบบมีส่วนร่วมมากกว่าการบังคับ สอดรับกับผลการศึกษาสภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดแข็ง (Strengths) และสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นโอกาส (Opportunities) : เพิ่มขีดความสามารถและศักยภาพของครูในการพัฒนาผู้เรียนสู่ประชาคมอาเซียนให้มากขึ้น เป็นยุทธศาสตร์ที่ 2

ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาระบบการกำกับ นิเทศ และติดตามผลการดำเนินงานเพื่อรองรับความเป็นประชาคมอาเซียน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นหน่วยงานภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, น.1-2) มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาตามมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และมาตรา 36 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 โดยให้มีหน้าที่กำกับ ดูแล จัดตั้ง ยุบ รวมหรือเลิกสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษา ประสาน ส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษาเอกชนในเขตพื้นที่การศึกษา ประสานและส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา

ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (พรศรี จิมแก้ว, 2552, น.81-83) จึงเป็นองค์กรหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับจังหวัดหรือท้องถิ่น ในการนำส่งนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ กำหนดแนวทางในการทำงาน การควบคุมส่งเสริม และการกำกับดูแลให้เกิดคุณภาพอย่างมีทิศทาง โดยผ่านผู้บริหารสถานศึกษา ให้ถึงหน่วยปฏิบัติคือห้องเรียน ที่มีครูคอยปฏิบัติหน้าที่อยู่อย่างชัดเจนและทั่วถึง ผู้มีบทบาทสำคัญในระดับเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบด้วย 3 กลุ่มหลัก คือ 1) ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมถึงรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งเป็นระดับบริหารและผู้บังคับบัญชา 2) ส่วนราชการในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา คือกลุ่มตามโครงสร้างต่างๆ ประกอบด้วยหัวหน้ากลุ่มและคณะเจ้าหน้าที่ประจำกลุ่มงานต่างๆ และ 3) คณะศึกษานิเทศก์ เป็นกลุ่มหนึ่งตามโครงสร้างในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีบทบาทในการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษานั้นๆ

ผู้บริหารสถานศึกษา (พรศรี จิมแก้ว, 2552, น. 87) ย่อมมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในการเข้าไปกำกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในฐานะผู้นิเทศ คือการให้กำลังใจ ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ (ละเว้นการตำหนิ การกล่าวโทษ) การสร้างแรงจูงใจ การเสริมแรง ส่งเสริมและช่วยเหลือให้ครูได้รับความสำเร็จ สถานศึกษาควรจัดระบบนิเทศภายใน (Internal Supervisory System) ผู้ทำหน้าที่นิเทศที่มีคุณค่าที่สุด ก็คือผู้บริหารสถานศึกษา อาจกำหนดคณะนิเทศภายในสถานศึกษาและแสวงหาความร่วมมือนิเทศที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษานั้นๆ แต่จากการวิเคราะห์ (พรศรี จิมแก้ว, 2552, น. 220-221) จุดอ่อน (Weaknesses) การบริหารจัดการบางประเด็น ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาไม่สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการประชุม อบรม สัมมนา มาใช้ในการปฏิบัติที่สถานศึกษา เพราะไม่ตรงกับความต้องการและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ไม่มีระบบกำกับ ติดตาม ประเมินผลการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาที่ชัดเจน ฉะนั้น (พรศรี จิมแก้ว, 2552, น. 88) การพัฒนาระบบ และเครื่องมือการตรวจติดตามการกำกับ การนิเทศ สถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาของบุคลากรทั้ง 3 กลุ่มหลักที่เกี่ยวข้องอย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ เนื่องจากการตรวจติดตามการบริหารจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนยังขาดทิศทางที่ชัดเจน สอดรับกับผลการศึกษาสภาพแวดล้อมภายในที่ยังเป็นจุดแข็ง (Strengths) แต่สภาพแวดล้อมภายนอกยังเป็นอุปสรรค (Threats) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในฐานะเป็นองค์กรฝ่ายบริหารการศึกษา : พัฒนาระบบการกำกับ นิเทศ และติดตามผลการดำเนินงานเพื่อรองรับความเป็นประชาคมอาเซียน เป็นยุทธศาสตร์ที่ 3

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ยกย่อง เชิดชูเกียรติผู้มีผลงานเชิงประจักษ์

การประเมินผลงานสถานศึกษาก้าวสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน ต้องประเมินผลงานที่เป็นเชิงประจักษ์ ไม่ใช่นามธรรม เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเกี่ยวกับความเป็นประชาคมอาเซียน ถือได้ว่าเป็นผลงานเชิงประจักษ์ที่สำคัญยิ่ง ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2545, น.18) กล่าวว่า ผลงานดีเด่นที่สั่งสมไว้ ผลสำเร็จจากการปฏิบัติงานของผู้บริหารการศึกษามีอาชีพ อาจดูจากหลักฐานที่เป็นผลงานที่สั่งสมไว้จนเป็นที่ประจักษ์แก่ชุมชน สังคม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเป็นที่ยอมรับ สอดรับกับผลการศึกษาสภาพแวดล้อมภายในที่ยังเป็นจุดแข็ง (Strengths) แต่สภาพแวดล้อมภายนอกยังเป็นอุปสรรค (Threats) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในฐานะเป็นองค์กรฝ่ายบริหารการศึกษา : ยกย่อง เชิดชูเกียรติผู้มีผลงานเชิงประจักษ์ เป็นยุทธศาสตร์ที่ 4

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการจัดการการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรประยุกต์ใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางสำหรับศึกษานิเทศก์ บุคลากรทางการศึกษากลุ่มโครงสร้างต่างๆ เพื่อการนิเทศ ติดตามผลการดำเนินงานต่อไป
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ภาษาอังกฤษ ภาษาอาเซียนอย่างน้อยหนึ่งภาษา เพื่อให้นักเรียนสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นำเสนอประเด็นการวิจัยที่ตอบสนองต่อทิศทางการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน ตลอดจนเผยแพร่ผลงานการวิจัยสู่สาธารณชน
4. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นำเสนองานศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต วิถีชุมชนในอาเซียน ความเป็นพลเมืองอาเซียนผ่านมิติทางวัฒนธรรม เช่น นิทรรศการ การแสดง ค่ายเยาวชน กิจกรรมสัญจร เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อการเรียนรู้ เชื่อมโยง เผยแพร่ แลกเปลี่ยนความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรม ทั้งนี้ เพื่อสานสัมพันธ์อันดีในหมู่ประชาคมอาเซียน

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (2549). *ภาวะผู้นำองค์กรยุคใหม่ [Organizational Leadership]*. กรุงเทพฯ: ธรรมกมลการพิมพ์.
- ทองทิพภา วิริยะพันธุ์. (2550). *ทักษะผู้บริหาร*. กรุงเทพฯ: G. P. CYBERPRING.
- นิเชต สุนทรพิทักษ์. (2539). *เอกสารการอบรมเตรียมผู้บริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษา รุ่นที่ 23*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- บุตรี จารุโรจน์. (2549). *ภาวะผู้นำและการพัฒนาทีมงาน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พรศรี ฉิมแก้ว. (2552). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาความเป็นมืออาชีพสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ปริญญาณพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. (2545). *ภาวะผู้นำของคนปติในสถาบันราชภัฏ: การแสวงหาและแนวทางการพัฒนา*. สกลนคร: สถาบันราชภัฏสกลนคร.
- สมชาย เทพแสง, และอรจิรา เทพแสง. (2549). *ผู้นำยุคใหม่หัวใจของการปฏิรูป*. กรุงเทพฯ: อัลฟ่า.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ปี 2555-2559*. สืบค้น 23 พฤษภาคม 2556, จาก <http://www.blesscon.com/index.php?lite=article&qid=41988698>
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2557). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 (ฉบับปรับปรุงตามงบประมาณที่ได้รับจัดสรร)*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- Yukl, G. A. (2002). *Leadership in organizations* (5th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall International.